
Pleidooi voor integrale schoolverbouwing

Hergebruik als alternatief voor nieuwbouw

Scholen wachten vaak op nieuwbouw, soms decennia lang. Over de mogelijkheden van het bestaande gebouw wordt vaak heengekeken. Toch kan een blik op de eigen huisvesting zeer interessante oplossingen opleveren, zo leert de studie *De Grote Schoolverbouwing, de meerwaarde van schooltransformaties in het basisonderwijs*.

Tekst Roswitha Abraham en Frido van Nieuwamerongen

Arconiko architecten constateert dat er veel onwetendheid is over de potenties van het integraal verbeteren van bestaande onderwijsgebouwen. Ook het gebrek aan goede voorbeelden leidt ertoe dat men liever wacht op nieuwbouw en vergeet de ondermaatse situatie aan te pakken. Het onderzoek doorbreekt deze patstelling en enthousiasmeert betrokkenen om een consistent transformatieplan te maken dat aansluit bij de eigen onderwijsvisie.

De derde weg

Het traditionele klassikale onderwijs is niet verdwenen maar wel steeds meer uitgebreid met andere lesmethoden. Daarnaast doen allerlei maatschappelijke wijkfuncties hun intrede in de school. Gelijktijdig groeien ook de eisen op het gebied van energiezuinigheid, comfort en binnenklimaat. Al deze tendensen vragen om doordachte renovatieconcepten die veel verder gaan dan de gangbare ad-hoc aanpak. Een

Schooldirecteur Brede school Nieuwstraat: "Naar schatting hadden we veertig procent aan ruimte in moeten leveren bij nieuwbouw." Foto Kees Hummel.

integrale aanpak, gericht op zowel duurzaamheid, gezondheid, gebruik en uitstraling, kan de levensduur van een bestaand schoolgebouw aanzienlijk verlengen. Arconiko noemt deze insteek de derde weg, een oplossing tussen het meerjarig onderhoud en nieuwbouw.

Ruimtelijke strategieën voor transformatie

Elk gebouw heeft zijn specifieke waarden en mogelijkheden voor een transformatie en elke school zijn eigen visie. Unieke oplossingen lijken een vereiste. Toch zijn er grote overeenkomsten te zien. Het onderzoek toont zeven kansrijke strategieën variërend van kleinschalige toevoegingen die het bestaande gebouw volledig in tact laten tot ingrijpende aanpassingen die het bestaande deel laten verdwijnen. Elke strategie heeft een herkenbare naam met logo. Zo kenmerkt de *Meubelacupuncturist* zich door de eenvoudige realisatie. Bij deze strategie blijft de school intact en geven meubelstukken een nieuwe identiteit en functionele impuls aan verloren plekken in een gebouw. Ingrijpender is de *Chirurg* die binnen het bestaande gebouw minutieus te werk gaat en de indeling herschikt. Hij snijdt wanden, trappen en vloeren weg en voegt andere elementen toe voor het nieuwe onderwijsprogramma. De *Matroesjka* leent zich voor gebouwen met meer overmaat, zoals industrie- of kerkgebouwen. Als een Russische pop in een pop groeit de toevoeging in het bestaande gebouw en blijft de buitenkant herkenbaar. Bij de meest extreme aanpak van het *Verslonden Prooidier* voelt het gebouw als nieuwbouw en verdwijnt het oorspronkelijke deel volledig achter een nieuw omhulsel.

Uitblinkende schooltransformaties

Het onderzoek beperkt zich niet tot de beschrijving van de strategieën. Drie strategieën worden verder in de praktijk getest door een diepgaande analyse van een bijzonder voorbeeldproject. Gesprekken met de gebruikers geven inzicht in de waardering van het alledaagse gebruik. Ze zijn dik tevreden met hun gebouw omdat ze meer ruimte hebben gekregen of omdat het gebouw zijn originele details heeft behouden. Nieuwbouw gaat uit van standaard normen en leent zich door de krappe budgetten niet voor afwijkende oplossingen. Een bestaand gebouw heeft meer verborgen kansen die ontdekt moeten worden. Of zoals een directeur van de Nieuwstraat school in Rotterdam het verwoordde: *“De extra ruimte voelt als een cadeautje.”* In zijn school leenden brede gangen zich uitstekend voor de inrichting van een gedifferentieerd leerlandschap. Ook het behoud van de locatie kan een reden zijn het bestaande gebouw te behouden. Zo bleef het schoolgebouw van SBO de Kans gehandhaafd in een rustige, groene omgeving dichtbij het Sloterpark in Amsterdam en heeft de Brede School Nieuwstraat zijn sterlocatie in het centrum van Rotterdam behouden. Het derde voorbeeldproject, de katholieke Daltonschool St. Plechelmus in Hengelo, heeft haar onderwijsvisie vertaald in een leegstaande kerk. Op basis van de *Matroesjka*

Schooldirectrice Daltonschool: "Welk kind zit in een gebouw op school met glas in lood en biechtstoelen? Dat krijg je niet in strakke nieuwbouw." Foto Eric Brinkhorst.

strategie is het interieur getransformeerd tot een schoollandschap met gestapelde klaslokalen midden in de kerk. De bakstenen rondbogen en gekleurde raampartijen herinneren duidelijk aan de voormalige kerk.

De waarde van hergebruik

Uit de studie van Arconiko blijkt dat bestaande schoolgebouwen meer potenties hebben dan vaak wordt gedacht. De aangereikte strategieën vullen het gat tussen het Meerjarig Onderhouds Plan (MOP) en nieuwbouw en zouden opgenomen moeten worden in elke gereedschapskist van gemeente en schoolbestuurder. Uit reacties op de studie bleek meer behoefte aan inzicht in de kosten van herstructuringsopgaven. De verhouding tot nieuwbouw is een veelgestelde vraag naast de invloed op de exploitatiekosten. Het onderzoek krijgt daarom een vervolg. Samen met Aldus bouwinnovatie wordt een aantal grootschalig verbouwde scholen onderzocht op de financiële kenmerken van de verbouwing, de installaties en de duurzame ingrepen. Zo wordt een antwoord gegeven op de vraag wanneer transformatie zinvol is en wat de terugverdientijd is van extra investeringen zoals duurzaamheid. ◀

De Grote Schoolverbouwing, de meerwaarde van schooltransformaties in het basisonderwijs is op aanvraag te bestellen als digitale of geprinte versie tegen een vergoeding via arconiko@arconiko.com. Een samenvatting van het onderzoek is gepubliceerd als Lay-out 20, de krant voor ontwerpend onderzoek van het SFA en is kosteloos aan te vragen. Een pdf is te downloaden via www.arconiko.com.

"De extra ruimte voelt als een cadeautje."